
LIBER SECUNDUS.

ARGUMENTUM.

PRÆFATIO in qua exponuntur hæc quinque,
1°. Quæ tempora anni vel maximè tuta vel
periculis sint opportuna, 2°. quæ tempestarum
genera, 3°. quæ partes ætatis, 4°. qualia cor-
pora, 5°. quod genus adversæ valetudinis in uno
quoque timeri maximè possit. CAP. I. De signis
morborum. SECT. I. Instantis adversæ valetudi-
nis signa. SECT. II. Quæ bona in ægrotantibus
signa sint. SECT. III. Quæ mala. SECT. IV. Quæ-
nam sint signa longæ valetudinis. SECT. V. Quæ
signa mortis. SECT. VI. Quas quis notas in sin-
gulis morborum generibus habere possit. SECT. VII.
Quæ notæ in quòque morbi genere vel spem vel
pericula ostendant. CAP. II. De morborum cura-
tionibus. SECT. I. De sanguinis detractiōe
quæ fit vel per venas. SECT. II. De cucurbitas.
SECT. III. De dejectione. SECT. IV. Quæ fit vel
per alvi ductiōem, SECT. V. De vomitum.
SECT. VI. De frictiōe. SECT. VII. De gestatione.
SECT. VIII. De abstinentia. SECT. IX. De su-
dore, quæ auxilia corpori adjiciant. SECT. X.
Qui cibi potionesve valentis materiæ sint, quæ
imbecille. SECT. XI. Quæ naturæ sit ac proprie-
tas cujusque rei quâ vescimur. Parag. I. Quæ
boni succi sint, quæ mali. Parag. II. Quæ res
lenes sint, quæ acres. Parag. III. Quæ crassio-
rem, quæ tenuiorem pituitam faciant. Parag. IV.
Quæ sint stomacho apta, quæ aliæna. Parag. V.

Quæ inslent plus minusve. Parag. VI. Quæ calesfaciant, quæ refrigerent. Parag. VII. Quæ facile intus corrumpantur, quæ minus facile. Parag. VIII. Quæ alvum moveant, quæ adstringant. Parag. IX. Quæ urinam citent quæ tardent. (Hic lacuna.) Parag. X. Quæ somnum moveant, quæ sensus excitent. CAP. III. De auxiliis materiam evocantibus & reprimentibus, de refrigerantibus (desideratur ea pars) ac calefacientibus, de durantibus & mollientibus.

P R Æ F A T I O.

INSTANTIS autem adversæ valetudinis signa complura sunt: in quibus explicandis non dubitabo auctoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis, quum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus quædam mutarint, tamen hæc illum optimè præ sagisse fateantur. Sed ante quàm dico, quibus præcedentibus morborum timor subsit; non aliènum videtur exponere, quæ tempora anni, (quæ ventorum) quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maxime tuta vel periculis opportuna sint, quod genus adversæ valetudinis in quòque timeri maxime possit. Non quod non omni tempore in omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; sed quod frequentius tamen quædam eveniant: ideoque utile est scire unum quemque, quid & quando maxime caveat.

I. (Ex temporibus) igitur saluberrimum ver est : proxima deinde ab hoc hiems : periculosior æstas , autumnus longè periculosissimus.

VERE autem maximè , quæcumque humoris motu novantur , in metu esse consueverunt. Ergo tum lippitudines , pustulæ , profusio sanguinis , abscessus corporis quæ ἀποσμήματα Græci nominant , bilis atra quam μελαγχολίαν appellant ; insania , morbus comitialis , angina , gravedines , destillationes oriri solent. Hi quoque morbi , qui in articulis nervisque modò urgent , modò quiescunt , tum maximè & incoherentur & repetunt.

At æstas non quidem vacat plerisque ab his morbis ; sed adjicit febres vel continuas vel arden-tes vel tertianas , vomitus , alvi dejectiones , auricularum dolores , ulcera oris , cancri quum in cæteris quidem partibus , tum maximè obscænis ; & quicquid sudore hominem resolvit.

VIX QUICQUAM ex his in autumnum non incidit : sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ , lienis dolor , aqua inter cutem , tabes quam Græci ἐδίσιον nominant , urinae difficultas quam στραγγυρίαν appellant ; tenuioris intestini morbus quem εἰλεὸν nominant. Fit item levitas intestinum quæ λειεντερία vocatur ; coxæ dolores , morbi comitiales. Idem quoque tempus & diutinis malis fatigatos , & ab æstate tantum proximâ pressos , interimit , & aliis novis morbis conficit ; & quosdam longissimis implicat , maximèque quartanis quæ per hiemem quoque exercent. Neque aliud magis tempus pestilentia patet , cujuscumque ea generis est.

HIEMS autem, quamvis variis rationibus nocet, capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat.

II. (Ex ventis verò) Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem adstringit, urînam suppressit, horrores excitat, item dolores lateris & pectoris. SANUM tamen corpus spissat, & mobilius atque expeditius reddit. AUSTER aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores movet, alvum solvit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Ceteri venti, quo vel huic vel illi propiores sunt, eo magis vicinos his illisve affectus faciunt. Si genus aliud ventorum est, salubriores Septentrionales quàm Subsolani vel Austri sunt: sic tamen ut hæc interdum regionum sorte mutentur. Nam ferè ventus ubique a mediterraneis regionibus veniens salubris, a mari gravis est.

III. Ex TEMPESTATIBUS verò optimæ æquales sunt, sive frigidæ sive calidæ: pessimæ quæ variant maximè: quo fit ut AUTUMNUS plurimos opprimat. Nam ferè meridianis temporibus calor; nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis, frigus est. Corpus ergo & æstate & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed ut eo tempore id maximè fit, sic quancumque evenit, noxium est.

Ubi æqualitas autem est, SALUBERRIMI sunt sereni dies: meliores pluvii quàm tantum nebulosæ nubilive: optimique hieme qui omni vento vacant; æstate, quibus Favonii perflant.

Neque solum interest, quales dies sint, sed

etiam quales ante præcesserint. Si HIEMS SICCA Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluvias exhibet, ferè subeunt lippitudines, tormina, febres (acutas), maximèque in mollioribus corporibus, ideòque præcipuè in muliebribus. Si verò AUSTRI pluvixque hiemem occuparunt, ver autem frigidum & siccum est, gravidæ quidem feminæ quibus tum adest partus, abortu periclitantur; hæ verò quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, &, si seniores sunt, gravedines atque destillationes malè habent. At si a primâ hieme Austri ad ultimum ver continuarunt, laterum dolores, & insania febricitantium quam *ephevitiv* appellant, quàm celerimè rapiunt.

UBI verò CALOR a primo vere orsus æstatem quoque similem exhibet, necesse est multum sudorem in febribus subsequi. At si SICCA æstas Aquilones habuit, autumnò verò imbres Austrique sunt, torâ hieme quæ proxima est, tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes oriuntur. Si autem AUTUMNUS quoque æquè siccus iisdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse propositi, secunda valetudo contingit; durioribus verò instare possunt & aridæ lippitudines, & febres partim acutæ partim longæ, & hi morbi qui ex atrâ bile nascuntur.

Denique omnis calor & jecur & liènem inflamat, mentem hebetat, & ut anima deficiat, ut sanguis prorumpat, efficit. FRIGUS modò nervorum distentionem, modò rigorem infert; illud

σπασμὸς, hoc τέτανος Græcè nominatur: nigritiem in ulceribus, horrorem in febribus excitat. IN SICCATIBUS acutæ febres, lippitudines, tormina, urinae difficultas, articulorum dolores oriuntur. PER IMBRES longæ febres, alii dejectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutionum quam παράλυσιν Græci nominant.

Neque solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est; sed priores morbi quoque, si quæ incidèrunt, leviores sunt, & promptius finiuntur. Pessimum ergo est cælum quod ægrum fecit; adeò ut IN ID quoque genus quod naturâ pejus est, in hoc statu salubris mutatio sit.

IV. Quod ad ætates verò pertinet, PUERI proximique his vere optimè valent, & æstate primâ tutissimi sunt: senes æstate & autumnî primâ parte: juvenes hieme, quique inter juventam senectutemque sunt. At ætas mediâ tutissima est: quia neque juventæ calore, neque senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet.

V. Corpus autem habilissimum quadratum est, neque gracile, neque obèsium: nam LONGA statura, ut in juventâ decora est, sic maturâ senectute conficitur. Gracile corpus infirmum, obèsium hebes est.

VI. Inimicior senibus hiems, æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximum est, UT INFANTES tenerosque adhuc pueros serpentina ulcera oris quæ ἀφθας Græci nominant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant.

PROPRIA etiam dentientium : gingivarum exulcerationes, distentiones nervorum, febriculae, alvi dejectiones, maximèque caninis dentibus orientibus, malè habent : quæ pericula plenissimi cujusque sunt, & cui maximè venter adstrictus est. At ubi ætas paulum processit, GLANDULÆ & vertebrarum quæ in spina sunt, aliqua inclinationes, strumæ, verrucarum quædam genera dolentia, *αποχόρδρας* Græci appellant, & plura alia tubercula oriuntur. INCIPIENTE verò jam pube, ex iisdem multa, & longæ febres, & sanguinis ex naribus cursus.

Maximè quoque omnis PUERITIA, primùm circa quadragesimum diem ; deinde septimo mense, tum septimo anno, postea circa pubertatem periclitatur. SI QUA etiam GENERA morborum in infantem incidèrunt, ac neque pubertate, neque primis coitibus, neque in femina primis menstruis finita sunt, ferè longa sunt : sæpius tamen his morbi pueriles qui diutius manserunt, terteminantur.

ADOLESCENTIA morbis acutis, item comitialibus tabique maximè objecta est : ferèque juvenes sunt qui sanguinem exspuunt. Post hanc ætatem laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, insania, sanguinis per quædam etiam velut ora venarum, *αιμορροϊδας* Græci appellant, profusio.

IN SENECTUTE, spiritus & urinæ difficultas, gravèdo, articulorum & renum dolores, nervorum resolutiones, malus corporis habitus, *καχεξία* Græci appellant, nocturnæ vigiliae, vitia longiora

aurium, oculorum, etiam narium; præcipueque soluta alvus, & quæ sequuntur hanc, tormina, vel leuitas intestinorum cæteraque fusi ventris mala. Præter hæc graciles tabes, dejectiones, destillationes, item viscerum & laterum dolores, fatigant. Obesi plerumque acutis morbis & difficultate spirandi strangulantur, subitoque sæpe moriuntur: quod in corpore tenuiore vix evenit.

CAPUT PRIMUM.

Aliquid hîc deesse videtur.

SECTIO I. Ante adversam autem valetudinem, ut supra dixi, quædam notæ oriuntur, quarum omnium commune est, aliter se corpus habere atque consuevit; neque in pejus tantum, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, & speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet: quæ, quia neque in eodem habitu subsistere, neque ultra progredi possunt, ferè retro quasi ruinâ quadam revolvuntur. Pejus tamen signum est, ubi aliquis contra consuetudinem emacuit, & colorem decoremque amisit: quoniam in his quæ superant, est quod morbus demat; in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat.

Præter hæc protinus timeri debet, si graviora membra sunt, si crebra ulcera oriuntur, si corpus supra consuetudinem incaluit, si gravior somnus pressit, si tumultuosa somnia fuerunt, si sæpius expergiscitur aliquis quàm affuevit, deinde iterum

soporatur; si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem insudat, maximèque si circa pectus aut cervicēs, aut crura vel genua vel coxas: item si marcet animus, si loqui & moveri piget, si corpus torpet; si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, aut, qui in plurimis evenit, capitis; si salivæ plenum est os, si oculi cum dolore vertuntur, si tempora adstricta sunt, si membra inhorrescunt, si spiritus gravior est; si circa frontem intentæ venæ moventur, si frequentes oscitationes; si GENUA quasi fatigata sunt, totumve corpus lassitudinem sentit. Ex quibus sæpe plura, numquam non aliqua, febrem antecédunt. In primis tamen illud considerandum est, num cui sæpius horum aliquid eveniat, neque ideo corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarum notitiâ non facilè quicquam in futurum præsagiri potest. Facilè itaque securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo evasit: ille sollicitari debet, cui hæc nova sunt; aut qui ista numquam sine custodiâ sui tuta habuit.

SECT. II. Ubi verò febris aliquem occupat, scire licet non periclitari, si in latus aut dextrum aut sinistrum, ut ipsi visum est, cubat, cruribus paullum reductis; qui ferè sani quoque jacentis habitus est; si facilè convertitur, si noctu dormit, si interdium vigilar, si ex facili spirat, si non conflictatur; si CIRCA umbilicum & pubem cutis plana est; si præcordia ejus sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utraque parte sunt: quod si paullo tumidiora sunt,

sed tamen digitis cedunt & non dolent, hæc va-
letudo, ut spatium aliquod habeat, sic tuta erit.
Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum
est, quodque æqualiter totum insudat, & CUIUS
FEBRICULA eo sudore finitur, securitatem pol-
licetur.

Quando jam ad sanitatem venit corpus, sternu-
tamentum etiam inter bona indicia est, & CURI-
DITAS cibi vel a primo servata, vel etiam post
fastidium orta. Neque terrere debet ea febris quæ
eodem die finita est; ac ne ea quidem, quæ,
quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante
alteram accessionem ex toto quievit, sic ut corpus
integrum, quod εὐλακμῆς Græci vocant, fieret.
Si quis autem incidit vomitus, mistus esse ex bile
& pituitâ debet, & in urina subsidere album, lêve,
æquale; sic ut etiam, si quæ quasi nubeculæ inna-
tarint, in imum deferantur; ac venter ei qui a
periculo tutus est, reddere mollia, figurata, atque
eodem ferè tempore quo secundâ valetudine assue-
vit, modò convenientia his quæ assumuntur.

Pejor cita alvus est: sed ne hæc quidem terrere
protinus debet, si maturinis temporibus contracta
magis est, aut si, procedente tempore, paulatim
contrahitur & rufa est, neque foeditate odoris
similem alvum sani hominis excedit. AC LUM-
BRICOS quoque aliquos sub finem morbi descen-
disse nihil nocet. Si inflatio sine inflammatione
in superioribus partibus dolorem tumoremque fecit,
bonum signum est sonitus ventris inde ad inferio-
res partes devolutus; magisque etiam si sine diffi-
cultate cum stercore excessit.

SECT. III.

SECT. III. Contra gravis morbi periculum est, ubi supînus æger jacet, porrectis manibus & cruribus: ubi residere vult in ipso acuti morbi impetu, præcipuè que pulmonibus laborantibus: ubi nocturnâ vigiliâ premitur etiam si interdiu somnus accedit; ex quo tamen pejor est qui inter quartam horam & noctem, quàm qui a matutino tempore ad quartam. Pessimum tamen est, si somnus neque noctu neque interdiu accedit: id enim FERÈ sine continuo delirio esse non potest. Æquè vero signum malum est, etiam SOMNO ultra debitum urgèri: pejusque, quo magis sopor interdiu noctuque continuat.

Mali etiam morbi testimonium est, VEHEMENTER & crebrò spirare, a sexto die cœpisse inhorrescere, pus exspuere, vix exscreare, dolorem habere continuum, difficulter ferre morbum, jactare brachia & crura, sine voluntate lacrimare; habere humorem glutinosum dentibus inhærentem, cutem circa umbilicum & pubem macram; præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta; magisque, si hæc dextrâ parte quàm sinistra sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoque ibi vehementer agitantur.

Mali etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere: CAPUT ET pedes manusque frigidas habere, ventre & lateribus calentibus; aut FRIGIDAS EXTREMAS partes acuto morbo urgente; aut POST SUDOREM inhorrescere; aut POST VOMITUM singultum esse, vel rubere oculos: aut POST CUPIDITATEM cibi postve longas febres hunc fastidire; aut multum sudare, maximè que fri-

gido sudore ; aut habere sudores non per totum corpus æquales , quique febrem non finiant.

Malæ etiam febres , quæ quotidie tempore eodem revertantur ; quæve semper pares accessiones habeant , neque TERTIO QUOQUE die leventur ; quæve sic continentur , ut per accessiones incrementum , per decessiones tantum molliantur , nec unquam integrum corpus dimittant. Pessimum est , si ne levatur quidem febris , sed æque concitata continuat. Periculosum est etiam , POST ARQUATUM morbum febrem oriri ; utique si præcordia dextrâ parte durâ manserunt , aut dolentibus iis læva. Nulla acuta febris leviter terrere nos debet ; neque unquam in acutâ febre aut a somno non EST TERRIBILIS nervorum distentio. TIMERE etiam ex somno mali morbi est : itemque in primâ febre protinus mentem esse turbamam , membrumve aliquod esse resolutum ; ex quo casu , quamvis vita redditur , tamen id ferè membrum debilitatur.

VOMITUS etiam periculosus est sinceræ pituitæ vel bilis ; pejorque , si viridis aut niger est.

At mala urina est , in qua subsidunt subrubra aut livida : deterior , in qua quasi fila quædam tenuia atque alba : pessima ex his , si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat. Diluta quoque atque alba vitiosa est , sed in PHRENETICIS maximè.

Alvus autem mala est ex toto suppressa : periculosa etiam , quæ inter febres fluens conquiescere hominem in cubili non patitur ; utique , si quod descendit , est perliquidum , aut albidum , aut pallidum , aut spumans. Præter hæc pericu-

ium ostendit id quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, lève, album, idemque subpallidum: vel si est aut lividum, aut biliosum, aut cruentum, aut peioris odoris quam ex consuetudine. MALUM est etiam, quod post febres longas sincerum est.

SECT. IV. Post hæc indicia notum est longum morbum fieri; sic enim necesse est, nisi occidit. Neque vitæ alia spes in malis magnis est, quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum præstet.

Protinus tamen signa quædam sunt, ex quibus colligere possumus, morbum, etsi non interemerit, longius tamen tempus habiturum. Ubi FRIGIDUS SUDOR inter febres non acutas circa caput tantum & cervicem oritur; aut ubi, febre non quiescente, corpus insudat; aut UBI CORPUS modò calidum est, & color alius ex alio fit; aut ubi, QUOD INTER febres aliquâ parte abscessit, ad sanitatem non pervenit; aut ubi æger pro spatio parum emacrescit: item, SI URÎNA modò liquida & pura est, modò habet quædam subsidentia; si lèvia atque alba rubra sunt, quæ in ea subsident; aut si quasdam quasi miculas representant; aut si bullulas excitat.

SECT. V. Sed inter hæc quidem, proposito metu, spes tamen super est: ad ultima verò jam ventum esse testantur nares acutæ, collapsa tempora, oculi concavi, frigidæ languidæque aures & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta, color aut niger aut perpallidus. Multò

que magis, si ita hæc sunt, ut neque vigilia præcefferit, neque ventris resolutio, neque inedia. Ex quibus caussis interdum hæc species oritur, sed uno die finitur: itaque diutius durans mortis index est.

Si verò in morbo vetere jam triduo talis est, in propinquo mors est: magisque, si præter hæc oculi quoque lumen refugiunt & illacrimant; quæque in iis alba esse debent, rubescunt; atque in iisdem venulæ pallent, pituitaque in iis innatans novissimè angulis inhærescit; alterque ex his minor est: iique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; perque somnum PALPEBRÆ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid appâret, neque id fluens alvus expressit: eademque palpebræ pallent, & idem PALLOR LABRA & nares decolorat: eademque labra & nares, oculique & palpebræ, & supercilia aliquavè ex his pervertuntur; isque propter imbecillitatem jam non audit, aut non videt.

Eadem mors denunciatur, ubi æger supinus cubat, eique genua contracta sunt: ubi deorsum ad pedes subinde delabitur: ubi brachia & crura nudat & inæquabiliter dispergit, neque iis calor subest; ubi hiat: ubi assiduè dormit: ubi is qui mentis suæ non est, neque id facere sanus solet, dentibus stridet: ubi ulcus, quod aut ante aut in ipso morbo natum est, aridum, & aut pallidum aut lividum factum est.

Illa quoque mortis indicia sunt, UNGUES digitorumque pallidi, FRIGIDUS SPIRITUS; aut si manus quis in febre & acuto morbo, vel insaniâ

pulmonisve dolore vel capitis, in veste FLOCCOS LEGIT, fimbriasve diducit; vel in adjuncto pariete, si qua minuta eminent, carpit. DOLORES etiam circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitoque desierunt, mortem subesse testantur; magisque, si alia quoque signa accesserunt.

Neque is servari potest, qui sine ullo tumore febricitans, subito strangulatur, aut devorare salivam suam non potest: cuive in eodem febris corporisque habitu CERVIX CONVERTITUR sic, ut devorare aequè nihil possit: aut cui simul & continua febris & ultima corporis infirmitas est: aut cui, febre non quiescente, EXTERIOR PARS friget, interior sic calet ut etiam sitim faciat: AUT QUI, febre aequè non quiescente, simul & delirio & spirandi difficultate vexatur: aut qui, EPOTO VERATRO, exceptus distentione nervorum est: aut qui ebrius obmutuit. Is enim ferè NERVORUM distentione consumitur, nisi aut febris accessit, aut eo tempore quo ebrietas solvi debet, loqui cœpit.

Mulier quoque GRAVIDA ACUTO morbo facilè consumitur; & is CUI SOMNUS dolorem auget; & cui protinus in recenti morbo BILIS ATRA vel infra vel supra se ostendit; cuive alterutro modo se promisit, quum jam longo morbo corpus ejus esset extenuatum & affectum.

SPUTUM etiam biliosum & purulentum, sive separatim ista sive mista proveniunt, interitùs periculum ostendunt. Ac si circa septimum diem tale esse cœpit, proximum est, ut is circa quartum

tum decimum diem decedat; nisi alia signa meliora pejorave accefferint: quæ quo leviora graviorave subsequuta sunt, eo vel seriore[m] mortem vel maturiorem denunciant.

Sudor quoque frigidus in acutâ febre pestiferus est: atque in omni morbo vomitus, qui varius & multorum colorum est; præcipueque si malus in hoc odor est. Ac SANGUINEM quoque in febre vomuisse pestiferum est.

Urîna verò fulva & tenuis in magnâ cruditate esse consuevit; & sæpe, ante quàm spatio maturescat, hominem rapit: itaque si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit. Pessima tamen est præcipueque mortifera, nigra, crassa, mali odoris: atque in viris quidem & mulieribus talis deterrima est: in pueris verò, quæ tenuis & dilata est.

Alyus quoque varia pestifera est; & quæ strigmentum, sanguinem, bilem, viride aliquid, modò diversis temporibus, modò simul, & in misturâ quadam, discreta tamen repræsentat. Sed hæc quidem potest paullo diutius trahere: in præcipiti verò jam esse denunciat, quæ liquida eademque vel nigra, vel pallida vel pinguis est; utique, si magna fecerit odoris accessit.

Illud interrogari me posse ab aliquo scio; si certa futura[m] mortis incidia sunt, quo modo interdum deserti a medicis convalescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus revixisse? Quin etiam vir jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit, quibus medici credidissent: adeò illud non

reliquit, ut certa aliqua signa futuræ mortis essent. Adversus quos ne illud quidem dicam, quod in vicino sæpe quædam notæ positæ non bonos, sed imperitos medicos decipiunt (quod Asclepiades sciens, funeri obvius intellexit eum vivere qui efferebatur:) nec protinus crimen artis esse, si quod professoris sit. Illa tamen moderatiùs sub-
 jiciam: conjecturalem artem esse medicinam; rationemque conjecturæ talem esse, ut, quum sæpius aliquid responderit, interdum tamen fallat. Non itaque, si quid vix millesimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, quum per innumera-
 biles homines respondeat. Idque non in his tantum quæ pestifera sunt, dico; sed in his quoque quæ salutaria: siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primò fuit: quæque medendi causâ reperta sunt, non numquam in pejus aliquid convertunt: neque id evitare humana imbecillitas in tantâ varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perque multo plures ægros prodest: neque tamen ignorare oportet, in ACUTIS MORBIS fallaces magis notas esse & salutis & mortis.

SECT. VI. Sed quum proposuerim signa, quæ in omni adversâ valetudine communia esse consueverunt; ad ea quoque transibo, ut, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt.

Ante febres, si caput grave est, aut ex somno

oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest.

Si sanguis aut calor abundat, proximum est, ut aliquâ parte profluvium sanguinis fiat.

Si sine causa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus ejus recidat, metus est.

Si præcordia dolent, aut inflatio gravis est, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem esse manifestum est.

Quibus diu color sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt.

Qui diu habent faciem pallidam & tumidam, aut capite, aut visceribus aut alvo laborant.

Si in continuâ febre puero venter nihil reddit, mutaturque ei color, nec somnus accedit, ploraturque is assidue, metuenda nervorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam esse testatur. Ubi pluribus diebus non descendit alvus, docet aut subitam dejectionem aut febriculam instare.

Ubi pedes turgent, longæ dejectiones sunt: ubi dolor in imo ventre & coxis est, aqua inter cutem instat: sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, quum voluntas desidendi est, venter nihil reddit nisi & ægre & durum.

Quum tumor in pedibus est, idemque modò dextrâ modò sinistrâ parte ventris in vicem oritur atque finitur, a jecinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circa umbilicum intestina torquentur, ὑπόρον Græci nominant, co-

æque dolores manent, qui neque tempore neque remediis solvuntur.

Dolor autem articularum, prout in pedibus manibusve aut aliâ qualibet parte sic est, ut eo loco nervi contrahantur; aut si id membrum ex levi causâ fatigatum, æquè frigido calidoque offenditur, podagram chiragramve vel ejus articuli in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat.

Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur.

QUIBUS FEMINIS menstrua non proveniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articularum vitia, ut dolores tumoresque, sine podagra similibusque morbis oriuntur & desinunt: utique, si sæpe tempora iisdem dolent noctuque corpora insudant, si frons prurit, lippitudinis metus est.

Si mulier a partu vehementes dolores habet, neque alia præterea signa mala sunt, circa vicesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut inferioribus partibus aliquid abscedet.

Quicumque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, is alterutrâ ratione cum finiet, magisque si juvenis erit per sanguinis profusionem; si senior per suppurationem.

Febris autem quæ subitò sine ratione, sine bonis signis finita est, ferè revertitur.

Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur sic, ut neque capitis dolores neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, hujus aut in naribus aut in faucibus ulcus reperietur.

Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulva est.

URINA autem crassa, ex qua quod desider, album est, significat circa articulos aut circa viscera dolorem metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certè integrum non esse, testatur: ac si SANGUIS aut pus in urina est, vel vesica vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa CARUNCULAS quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si bullæ & malè olet, & interdum quasi arenam interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ quæque inter has superque pubem sunt, & accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosus; extremæque partes frigescunt, urina crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est, aquæ simile, vel rufum vel pallidum est, paullum tamen in eo levamenti est, alvus verò cum multo spiritu redditur, utique in renibus vitium est. At si paullatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem interiores partes dolent, in eadem vesicâ vitium est.

Calculosi verò his indiciis cognoscuntur. Difficulter urina redditur paullatimque; interdum

etiam sine voluntate destillat : eadem arenosa est : non numquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur : eamque quidam promtiùs recti, quidam resupinati, maximeque hi qui grandes calculos habent; quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in eâ parte sensus est; atque ea cursu omnique motu augêtur. Quidam etiam, quum torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus, implicant. Feminae verò oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebrò coguntur : non numquam, si digitum admoverunt, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt. At qui spumantem sanguinem exscreant, iis in pulmone vitium est.

MULIERI gravidæ sine modo fusa alvus elidere partum potest. Eidem si LAC ex mammis profluit, imbecillum est quod intus gerit. Duræ mamme sanum illud esse restantur.

FREQUENS singultus, & præter consuetudinem continuus, jecur inflammatum esse significat.

SI TUMORES super ulcera subito esse desiérunt, idque a tergo incidit, vel distentio nervorum, vel rigor timeri potest : at si a priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam hujus modi casum, quæ rutissima inter hæc est, profusio alva sequitur.

SI ORA venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. EADEM tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio intra quadraginta dies put-

gari non potuit. At si longa tristitia cum longo timore & vigiliâ est, atræ bilis morbus subest.

Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, iis aut liënis tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequitur, ut quædam ante oculos tamquam imagines obversentur. At quibus magni liënes sunt, iis gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliquâ parte prorumpit: quorum si nihil evenit, necesse est in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant.

Quibus caussa doloris, neque sensus ejus est, iis mens labat. Si in ventrem sanguis confluit, ibi in pus vertitur. Si a coxis & ab inferioribus partibus dolor in pectus transit, neque ullum signum malum accessit, suppurationis eo loco periculum est. Quibus sine febre aliqua ex parte dolor aut prurigo cum rubore aut calore est, ibi aliquid suppurat. Urina quoque, quæ in homine parum sano liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denunciat.

Hæc verò, quum sine febre quoque vel latentium vel futurarum rerum notas habeant, multò certiora sunt, ubi febris accessit; atque etiam aliorum morborum tum signa nascuntur.

Ergo protinus insania timenda est, ubi expeditior alicujus, quàm sani fuit, sermo est, subitaque loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut ubi rarò quis & vehementer spirat, venasque concitatas habet, præcordiis duris & tumentibus. Oculorum quoque frequens motus; & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: vel, bullo dolore substantive, somnus ereptus, conti-

auataque nocte & die vigilia, vel prostratum contra consuetudinem corpus in ventrem, sic ut ipsius alvi dolor id non coegerit; item robusto adhuc corpore, insolitus dentium stridor, insaniae signa sunt. Si quid etiam abscessit, & ante quam suppurat, manente adhuc in corpore solita febre, subsedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris quoque dolor acutus cum febre continuâ vehementique, sæpe mentem turbat: & ex eo casu juniores interdum intra septimum diem moriuntur; seniores tardius quoniam neque æquè magnas febres experiuntur, neque æquè insaniunt: ita sustinent, dum is affectus in pus vertatur. SUFFUSÆ quoque sanguine mulieris mammae furorem venturum esse testantur.

QUIBUS autem longæ febres sunt, iis aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt.

Quorum faucibus in febre illiditur spiritus, instar iis nervorum distentio. Si ANGINA subito finita est, in pulmonem id malum transit; idque sæpe intra septimum diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppûret.

Denique POST ALVI longam resolutionem tormina, post hæc intestinorum levitas oritur. Post nimias destillationes, tabes: POST LATERIS dolorem vitia pulmonum: POST HÆC insania: POST MAGNOS fervores corporis nervorum rigor aut distentio. UBI CAPUT vulneratum est, delirium: UBI VIGILIA torsit, nervorum distentio: UBI vehementer venæ supra ulcera moventur, sanguinis profluvium erit.

Suppuratio verò pluribus modis excitatur: nam

si longæ febres sine dolore, sine manifestâ causâ remanent, in aliquam partem id malum incumbit, sed in junioribus tantùm: nam in senioribus ex ejus modi morbo quartana ferè nascitur.

Eadem suppuratio fit, si præcordia dura & dolentia ante diem vicesimum hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeque in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo aut capitis dolores fuerunt: sed tum in inferioribus partibus aliquid abscedit.

At si præcordia tumorem mollem habent, neque habere intra sexaginta dies desinunt, hæretque per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa ulcera non fuit, circa aures erumpit. Quumque omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet, magis eò tendit is qui in præcordiis, quàm is qui in ventre est; & is qui supra umbilicum, quàm is qui infra est. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis vel in articulis aliquid abscedit. INTERDUM quoque urina tenuis & cruda sic diu fertur, ut alia salutaria signa sint, exque eo casu plerumque infra transversum septum (quod *διαφραγμα* Græci vocant) fit abscessus.

Dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis de tractionem, neque per victûs rationem finitus est, vomicas aliquas interdum excitat aut circa vicesimum diem, aut circa tricesimum, aut circa quadragesimum, non numquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die quo pri-

mum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis sensit. Sed hæ vomicæ modò a costarum parte nascuntur: quod suppûrat, ab eâ parte quam afficit, dolorem inflammationemque concitat: ipsum calidius est: & si in partem sanam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur.

Omnia etiam SUPPURATIO, quæ nondum oculis patet, sic deprehendi potest; si febris non dimittit, eaque interdium levior est, noctu increscit; multus sudor oritur; cupiditas tussendi est, & pæne nihil in tussi excreatur; oculi cavi sunt, malæ rubent, venæ sub lingua inalbescunt, in manibus fiunt adunci unguis, digiti maximèque summi pallent; in pedibus tumores sunt, spiritus difficilius trahitur, cibi fastidium est, pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinus initio dolor & tussis fuit, & spiritus difficultas; vomica vel ante vel circa vicesimum diem erumpet: si seriùs ista cæperint, necesse est quidem increcant, sed quo minùs citò affecerint, eo tardiùs solvuntur. Solent etiam in gravi morbo pedes cum digitis unguibusque nigrescere: quod si non est mors consecuta & reliquum corpus invaluit, pedes tamen decidunt.

SECT. VII. Sequitur, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem vel periculum ostendant.

Ex vesicâ dolente, si purulenta urîna processit; inque ea lêve & album subsêdit, metum detrahit.

In pulmonis morbo, si sputo ipso levatur dolor, quamvis id purulentum est, tamen si æger

facilè spirat, facilè excreat, si morbum ipsam non difficulter fert; potest ei secunda valetudo contingere. Neque inter initia terrèri convenit, si protinus sputum mistum est rufo quodam & sanguine, dum modò statim edatur.

LATERUM dolores, suppuratione factà, deinde intra quadragesimum diem purgatà, finiuntur.

SI IN jecinore vomica est, & ex ea fertur pus purum & album, salus ei facilis: id enim malum in tunica est.

Ex suppurationibus verò hæ tolerabiles sunt, quæ in exteriorem partem feruntur, & acuuntur. At ex his quæ intrò procedunt, hæ leviores, quæ contra se cutem non afficiunt, eamque & sine dolore & ejusdem coloris, cujus reliquæ partes sunt, sinunt esse.

Pus quoque, quacumque parte erumpit, si est lêve, album & unius coloris, sine ullo metu est; &, quo effuso, febris protinus conquievit, desieruntque urgère cibi fastidium & potionis desiderium. Si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumque ejusdem factum pro rufo purulentum est, periculi minus est.

At in tabe ejus qui salvus futurus est, sputum esse debet album, æquale totum ejusdemque coloris, sine pituità: eique etiam simile esse oportet, si quid in nares a capite destillat. Longè optimum est febrem omnino non esse: secundum est tantillam esse, ut neque cibum impediat, neque crebram sitim faciat. Alvus in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaque convenientia his quæ assumuntur, reddit: con-

pus id quod minimè tenue, maximèque lati pectoris atque setosi est, cujusque cartilago exigua & carnosa est.

Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuérunt, & circa pectus atque scapulas dolor mansit, subitòque sanguis erûpit, levare morbus solet: nam & tussis minuitur, & sitis atque febricula desinunt: sed iisdem ferè, nisi redit sanguis, vomica erumpit: quæ quo cruentior, eò melior est.

Aqua autem inter cutem minimè terribilis est, quæ, nullo antecedente morbo, corripit: deinde quæ longo morbo supervenit; utique, si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterque in extrémis partibus macrum; si venter mollis, si nulla tussis, nulla sitis; si lingua ne per somnum quidem inarescit; si cibi cupiditas est; si venter medicamentis movètur; si per se excernit mollia & figurata; si non extenuatur; si urina & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis, mutatur; si corpus sine lassitudine est, & morum facilè sustinet: si quidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bonâ spe est.

Articulorum verò vitia, ut podagræ chiragræque, si juvenes tentarunt, neque callum induxerunt, solvi possunt: maximèque torminibus leniuntur, & si ex quocumque modo venter fluit.

Item MORBUS comitialis ante pubertatem ortus, non ægre finitur; & in quo ab unâ parte corporis venientis accessionis sensus incipit. Optimum

est a manibus pedibusve initium fieri, deinde a lateribus: pessimum inter hæc a capite. Atque in his quoque ea maximè prosunt, quæ per dejectiones excernuntur.

Ipsa autem dejectio sine ulla noxâ est, quæ sine febre est; si celeriter desinit, si, contrectato ventre, nullus motus ejus sentitur; si extremam alvum spiritus sequitur.

Ac ne tormina quidem periculosa sunt, si sanguis & strigmenta descendunt, dum febris cæteraque accessiones hujus morbi absint: adèò ut etiam gravida mulier, non solum reservari possit, sed etiam partum reservare: prodestque in hoc morbo, si jam ætate aliquis processit.

Contra intestinorum levitas faciliùs a teneris ætatibus depellitur: utique, si ferri urina, & ali cibo corpus, incipit.

Eadem ætas prodest & in coxæ dolore & humerorum, & in omni resolutione nervorum: ex quibus coxa, si sine torpore est, si leviter friget, quamvis magnos dolores habet, tamen & facilè & maturè sanatur: resolutumque membrum, si nihilo minùs alitur, fieri sanum potest.

Oris resolutio etiam alvo citâ finitur: OMNISQUE dejectio lippienti prodest.

At VARIX ortus, vel per ora venarum subita profusio sanguinis, vel tormina, insaniam tollunt.

Humerorum dolores, qui ad scapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis solvuntur: & quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est.

SINGULTUS sternutamento finitur.

LONGAS dejectiones suppressit vomitus.
 MULIER sanguinem vomens, profusis mens-
 truis, liberatur.

QUÆ MENSURIS non purgatur, si sangui-
 nem ex naribus fudit, omni periculo vacat.

QUÆ LOCIS laborat, aut difficulter partum
 edit, sternutamento levatur.

CUI CALOR & tremor est, saluti delirium est.

LIENOSIS bono tormina sunt. Denique, ipsa
 febris, quod maximè mirum videri potest, sæpe
 præsidio est. Nam & PRÆCORDIORUM dolores,
 si sine inflammatione sunt, finit; & IN JECI-
 NORIS dolore succurrit: & NERVORUM disten-
 tionem rigoremque, si postea cœpit, ex toto tol-
 lit; & ex difficultate urinae morbum tenuioris in-
 testini ortum, si urinam per calorem movet,
 levat.

At DOLORES capitis, quibus oculorum caligo &
 rubor cum quadam frontis pruriginè accedunt,
 sanguinis profusione vel fortuità vel etiam petita,
 summoventur. Si capitis ac frontis dolores ex
 vento, vel frigore aut æstu sunt, gravedine &
 sternutamentis finiuntur.

FEBREM autem ardentem, quam Græci καυρόθυ-
 vocant, subitus horror exsolvit. Si ubi in febre
 aures obtusæ sunt, si sanguis e naribus fluxit, aut
 venter resolutus est, illud malum desinit ex toto.

NIHIL plus adversus surditatem, quàm biliosa
 alvus, prodest.

Quibus IN FISTULA urinae minuti abscessus,
 quos εὐμακτα Græci vocant, esse cœperunt; iis,
 ubi pus eâ parte profluxit, sanitas redditur. Ex

quibus quum pleraque per se proveniant, scire licet, inter ea quoque quæ ars adhibet, Naturam plurimum posse.

Contra, si caput in febre continenti dolet, neque quicquam remittit, malum atque mortiferum est: maximèque id periculum est pueris a septimo anno ad quartum decimum.

In pulmonis morbo, si sputum primis diebus non fuit, deinde a septimo die cœpit, & ultra septimum mansit, periculosum est: quantòque magis mistos neque inter se diductos colores habet, tantò deterius. Et tamen nihil pejus est quàm sincèrum id edi, sive rufum est, sive cruentum, sive album, sive glutinosum, sive pallidum, sive spumans: nigrum tamen pessimum est.

IN EODÈM morbo periculosa sunt, tussis, destillatio; etiam, quod alias salutare habetur, sternutamentum: PERICULOSISSIMUMQUE est, si hæc secuta subita dejectio est.

Ferè verò quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus & mitiora signa, & asperiora esse consuèrunt.

Ex jecinore si pus cruentum exit, mortiferum est.

At ex suppurationibus hæc pessimæ sunt, quæ intus tendunt, sic ut exteriorem quoque cutem decolorent: ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpunt; quæ maximæ, quæque planissimæ sunt. Quod si, ne ruptâ quidem vomicâ, vel pure extrinsecus emisso, febris quievit, aut quamvis quievit, tamen repetit; item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus

est lividum & pallidum, si nihil æger excreat nisi pituitam spumantem, periculum certum est. Atque ex his quidem suppurationibus, quas pulmonum morbi concitarunt, ferè senes moriuntur: ex cæteris juniores.

At in tabe sputum mitum purulentum, febris assidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiam in eo morbo diutius traxit, ubi capilli fluunt, ubi urina quædam araneis similia subsidentia ostendit; atque in sputis odor fædus est; maximèque ubi post hæc orta dejectio est, protinus moritur: utique si tempus autumnum est, quo ferè, qui cæterâ parte anni traxerunt, resolvuntur. Item pus expulisse in hoc morbo, deinde ex toto spure desiisse, mortiferum est. Solet etiam in adolescentibus is morbus ex vomica fistulae oriri: qui non facile sanescunt, nisi si multa signa bonæ valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis verò minimè facile sanantur virgines, aut ex mulieres quibus super tabem menstrua suppressa sunt.

Cui verò sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus opprestit sic ut stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundum est: magis si, quum alvus cita non antecesserit, palpebræ dormientis non coeunt, sed album oculorum apparet. Quos tamen ita mors sequitur, si id malum non est febre discussum.

Aqua inter cutem, si ex acuto morbo caput, ad sanitatem rarè perducitur; utique, si contra his quæ supra posita sunt, subsequuntur. Æquè

IN EA quoque tuffis spem tollit item, si sanguis sursum deorsumve erúpit, & aqua medium corpus implevit. Quibusdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde rursus affurgunt: hi quidem tutiores sunt, quam qui supra comprehensi sunt, si attenduntur: sed ferè fiduciã secundæ valetudinis opprimuntur.

Illud jure aliquis mirabitur, quomodo quædam simul & affligant nostra corpora, & parte aliquâ tueantur: nam sive aqua inter cutem quem implevit, sive IN MAGNO abscessu multum puris coit, simul id omne effudisse æquè mortiferum est, ac si quis sani corporis vulnere factus exsanguis est.

Articuli verò qui sic dolent, ut super eos ex callo quædam tubercula innata sint, numquam liberantur: quæque eorum vitia, vel in senectute cœperunt, vel in senectutem ab adolescentia pervenerunt, ut aliquando leniri possunt, sic numquam ex toto finiuntur.

MORBUS quoque comitalis post annum quintum & vicesimum ortus ægre curatur: multoque ægrius is qui post quadragesimum annum cœpit; adeò ut in ea ætate aliquid in Natura spei, vix quidquam in medicinâ sit. In eodem morbo, si simul totum corpus afficitur, neque ante in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improvísio concidit, cujuscumque is ætatis est, vix sanescit: si verò aut mens læsa est, aut nervorum facta resolutio, medicinæ locus non est.

Dejectionibus quoque si febris accessit; si inflammatio jecinotis, aut præcordiorum aut ventris, si immodica sitis, si longius tempus, si alvus

varia, si cum dolore est, etiam mortis periculum subest: maximèque, si inter hæc tormina vehementiora esse cœperunt: isque morbus maximè pueros absumit usque ad annum decimum: cæteræ ætates faciliùs sustinent. Mulier quoque gravida ejus modi casu rapi potest; atque, etiam si ipsa convaluit, partum tamen perdit. Quin etiam TORMINA ab atra bile orsa mortifera sunt; aut si sub his, extenuato jam corpore, subito nigra alvus profluxit.

At intestinorum levitas periculosior est, si frequens dejectio est, si venter omnibus horis & cum sono & sine hoc profluit, si similiter noctu & interdiu, si quod excernitur, aut crudum est aut nigrum, & præter id, etiam leve & mali odoris; si sitis urget, si post potionem urina non redditur (quod evenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit;) si os exulceratur, si rubet facies & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur; si venter est quasi fermentatus, pinguis atque rugosus; si & cibi cupiditas non est: inter quæ quum evidens mors sit, multo evidentior est, si jam longinquum quoque id vitium est: maximè etiam, si in corpore sensili est. Si verò in tenuiore intestino morbus est, VOMITUS, singultus, nervorum distentio, delirium, mala sunt.

At IN MORBO arquato durum fieri jecur, perniciosissimum est.

Quos LIENIS malè habet, si tormina prehenderunt, deinde conversa sunt vel in aquam intercutem, vel in intestinorum levitatem, vix ulla medicîna periculo subtrahit.

MORBUS intestini tenuioris nisi febre resolutus est, intra septimum diem occidit.

MULIER ex partu, si cum febre vehementibus etiam & assiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis est.

Si dolor atque inflammatio est in his partibus, quibus viscera continentur, frequenter spirare signum malum est.

Si sine causâ longus dolor capitis est, & in cervices ac scapulas transit, rursusque in caput revertitur, aut a capite ad cervices scapulasque pervenit, perniciosus est: nisi vomitam aliquam excitavit sic ut pus extulsiatur; aut nisi sanguis ex aliqua parte prorupit; aut nisi in capite multa prurigo, totove corpore pustulæ ortæ sunt. Equè magnum malum est, ubi torpor atque prurigo pervagantur, modò per totum caput, modò in parte; aut sensus alicujus ibi quasi frigoris est, eaque ad summam quoque linguam perveniunt. Et, quum in iisdem ex abscessibus auxilium sit, eo difficilior sanitas est, quo minus sæpe sub his malis illi subsequuntur.

In coxæ verò doloribus, si vehemens torpor est, frigescitque crus & coxa, alvusque nisi coacta non reddit, idque quod excernitur, mucosum est, jamque ætas ejus hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimumque annuus; neque finiri poterit nisi aut vere aut autumno.

Difficilis æquè curatio est in eadem ætate, ubi humerorum dolor vel ad manus pervenit, vel ad scapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levatur.

Quacunque

Quacumque verò parte corporis membrum aliquod resolutum est, si neque movètur & emacrescit, in pristinum habitum non revertitur; eoque minùs, quo vetustius id vitium est, & quo magis in corpore senili est: omnique resolutioni nervorum ad medicinam non idonea tempora sunt hiems & autumnus: aliquid sperari potest vere & æstate: hisque MORBUS mediocris vix sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiam dolor minùs medicinæ patet, qui sursum procedit.

MULIERI gravidæ si subito mammæ emacuerunt, abortùs periculum est. QUÆ NEQUE peperit, neque gravida est, si lac habet, a menstruis defecta est.

QUARTANA æstiva brevis, autumnalis ferè longa est, maximèque quæ cœpit hieme appropinquante.

SI SANGUIS profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione nervorum, periculum mortis est: itemque, SI MEDICAMENTIS purgatum & adhuc inanem nervorum distentio oppressit; aut si in magno dolore extremæ partes frigent.

NEQUE IS ad vitam redit, qui ex suspendio, spumante ore, detractus est.

ALVUS nigra, sanguini atro similis, repentina, sive cum febre sive etiam sine hac est, perniciosa est.

CAPUT SECUNDUM.

COGNITIS indiciis quæ nos vel spe consentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulatur; propriæ, quæ singulis. Ante de communibus dicam: ex quibus tamen quædam non ægros solùm, sed sanos quoque sustinent, quædam in adversa tantùm valetudine adhibentur.

Omne verò auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit; aut evocat, aut reprimat; aut refrigerat, aut calefacit, simulque aut durat, aut mollit: quædam non uno modo tantùm, sed etiam duobus inter se non contrariis coadjuvant.

Demitur materia sanguinis detractione, cucurbitulâ, dejectione, vomitu, frictione, gestatione, omnique exercitatione corporis, abstinentiâ, sudore: de quibus prorsus dicam.

SECT. I. Sanguinem, incisâ venâ, mitti novum non est: sed nullum pæne morbum esse, in quo non mittatur, novum est. Item mitti junioribus & feminis uterum non gerentibus, vetus est: in pueris verò idem experiri, & in senioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non est. Si quidem Antiqui primam ultimamque ætatem sustinere non posse hoc auxilii genus judicabant; persuaserantque sibi MULIEREM gravidam, quæ ita curata esset, abortum esse factu-

ram. Postea verò usus ostendit nihil ex his esse perpetuum, aliasque potiores observationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim, non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo, si juvenis imbecillus est, aut si mulier quæ grávida non est, parum valet, malè sanguis mittitur: emoritur enim vis, si quæ his supererat, hoc modo erepta. At firmus puer, & robustus senex, & grávida mulier valens, tutò sic curantur.

Maximè tamen in his medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis ætatibus subest: mulierique prægnanti, post curationem quoque, viribus opus est, non tantùm ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid aut intentionem animi aut prudentiam exigit, protinus ejiciendum est; quum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires æstimet, & ex eo colligat, possit nec ne superesse, quod vel puerum vel senem vel in unâ muliere duo corpora simul sustineat. Interest etiam inter valens corpus & obèsum, inter tenue & infirmum: tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Faciliùs itaque illi detractionem ejus modi sustinent; celeriusque eâ, qui nimium est pinguis, affligitur: ideòque vis corporis meliùs ex venis, quàm ex ipsa specie æstimatur.

Neque solùm hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit: utrum superans an deficiens materia læserit; corruptum corpus sit, an

integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, illud alienum est: at si vel copiâ sui malè habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus plenæque venæ tument, sanguinis detractionem requirit: item viscerum morbi, nervorumque resolutio, & rigor, & distentio; quicquid denique fauces difficultate spiritûs strangulat, quicquid subito suppressit vocem, quisquis intolerabilis dolor est, & quacumque de causa ruptum aliquid intus atque collisum est: item malus corporis habitus, omnesque acuti morbi qui modo, ut supra dixi, non infirmitate, sed onere nocent.

Fieri tamen potest, ut morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur: sed si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusque sit qui laborat, nisi temerariâ quoque viâ fuerit adjutus, in hoc statu boni medici est ostendere, quàm nulla spes sine sanguinis detractione sit; faterique, quantus in hac ipsa re metus sit: & tum demum, si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitare in ejus modi re non oportet: satius est enim anceps auxilium experiri, quàm nullum: idque maximè fieri debet, ubi nervi resoluti sunt, ubi subito aliquis obmutuit, ubi anginâ strangulatur, ubi prioris febris accessio pæne conficit, paremque subsequi veri simile est, neque eandem videntur sustinere ægri vires posse.

Quum sit autem minimè crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est: neque enim semper concoctionem res expectat. Ergo si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus

est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamvis paullo ante sumsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si ea subsederit, corpus affligat: idemque etiam in aliis casibus repentinis qui strangulabunt, dictum erit. At si morbi ratio patietur, tum demum, nullâ cruditatis suspicionem remanente, id fiet: ideóque ei rei videtur aptissimus adversæ valetudinis dies secundus, aut tertius. Sed ut aliquando etiam primo die sanguinem mittere necesse est, sic numquam utile post diem quartum est, quum jam spatio ipso materia vel exhausta est, vel corpus corrumpit; ut detractio imbecillum id facere possit, non possit integrum. Quod si vehemens febris urget, in ipso impetu ejus sanguinem mittere, hominem jugulare est: exspectanda ergo remissio est: si non decrescit, sed crescere desiit, si neque remissio speratur, tunc quoque, quamvis peior, sola tamen occasio non omittenda est.

Ferè etiam ista medicina, ubi necessaria est, in biduum dividenda est: satius est enim, primum levare ægrum, deinde perpurigare, quam simul omni vi effusâ fortasse præcipitare. Quod si in cura quoque aquæ quæ inter cutem est, ita responderet; quanto magis necesse est in sanguine respondeat?

Mitti verò is debet, si totius corporis caussâ fit, ex brachio; si partis alicujus, ex eâ ipsâ parte, aut certè quàm proximâ; quia non ubique mitti potest, sed in temporibus, in brachiis, juxta talos.

Neque ignoro quosdam dicere, quàm longissimè sanguinem inde ubi lædit, esse mittendum; sic

enim averti materiæ cursum ; at illo modo in id ipsum quod gravatur , evocari. Sed id ipsum falsum est : proximum enim locum primò exhaurit ; ex ulterioribus autem eatenus sanguis sequitur , quatenus emittitur : ubi is suppressus est , quia non trahitur , ne venit quidem.

Videtur tamen usus ipse docuisse , si caput fractum est , ex brachio potiùs sanguinem mittendum esse : si quod in humero vitium est , ex altero brachio : credo quia , si quid parum cesserit , opportuniore hæ partes injuriæ sunt , quæ jam malè habent. Avertitur quoque interdum sanguis , ubi aliâ parte prorumpens , aliâ emittitur. Desinit enim fluere quâ nolumus , inde objectis quæ prohibeant , alio dato itinere.

Mittere autem sanguinem quum sit expeditissimum usum habenti , tamen ignaro difficillimum est : juncta enim est vena arteriis , his nervi. Ita , si nervum scalpellus attingit , sequitur nervorum distentio , eaque hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neque coit , neque sanescit : interdum etiam ut sanguis vehementer erumpat , efficit. Ipsius quoque venæ , si fortè præcisa est , capita comprimuntur , neque sanguinem emittunt. At si timidè scalpellus demittitur , summam cutem lacerat , neque venam incidit : non nunquam etiam ea latet , neque facillè reperitur. Ita multæ res id difficile inscio faciunt , quod peritò facillimum est.

Incidenda ad medium vena est. Ex qua quum sanguis erumpit , colorem ejus habitumque oportet attendere. Nam si is crassus & niger est , vitio-

sus est; ideóque utiliter effunditur: si rubet & pellúctet, integer est; eaque missio sanguinis adeò non prodest, ut etiam noceat: protinusque is suppressendus est. Sed id evenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, ut æquè niger assiduè ac primo die profluat: quod quamvis ita est, tamen si jam satis fluxit, suppressendus est: semperque ante finis faciendus est, quàm anima deficiat: deligandumque brachium superimposito expresso ex aqua frigida penicillo; & postero die adverso medio digito vena fricanda, ut recens coitus ejus resolvatur, iterumque sanguinem fundat.

Sive autem primo sive secundo die sanguis, qui crassus & niger initio fluxerat, & rubère & pellúcère cœpit, satis materiæ detractum est, atque quod superest, sincêrum est: ideóque protinus brachium deligandum habendumque ita est, donec valens cicatrix sit; quæ celerrimè in vena confirmatur.

SECT. II. Cucurbitularum verò duo genera sunt, æneum & corneum. Ænea alterâ parte patet, alterâ clausa est: cornea alterâ parte æquè patet, alterâ foramen habet exiguum. In æneam linamentum ardens conjicitur, ac sic os ejus corpori apratur imprimiturque, donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur; deinde, ubi ab eâ parte quâ exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superque cerâ cavum id clausum est, æquè inhærescit. Utraque non ex his tantùm materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio

rectè fit : ac si cætera defecèrunt , calculus quæque , aut pultarius oris compressioris , ei rei commodè aptatur. Ubi inhæsit , si concisa ante scalpello cutis est , sanguinem extrahit ; si integra est , spiritum. Ergo ubi materia quæ intus est , lædit , illo modo ; ubi inflatio , hoc imponi solet.

Usus autem cucurbitulæ præcipuus est , ubi non in toto corpore , sed in parte aliqua vitium est , quam exhaustiri ad confirmandam valetudinem satis est. Idque ipsum testimonium est , etiam scalpello sanguinem , ubi membro succurritur , ab ea potissimum parte quæ jam læsa est , esse mittendum ; quod nemo cucurbitulam diversæ parti imponit , nisi quum profusionem sanguinis eò avertit ; sed ei ipsi quæ dolet , quæque liberanda est.

Opus etiam esse cucurbitulâ potest in morbis longis , quamvis & iis jam spatium aliquod accessit , sive corruptâ materiâ , sive spiritu malè habente. In acutis quoque quibusdam , si & levare corpus debet , & ex vena sanguinem mitti vires non patiuntur : idque auxilium ut minus vehemens , ita magis tutum ; neque umquam periculosum est , etiam si in medio febris impetu , etiam si in cruditate adhibètur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est , si , incisâ venâ , præceptum periculum est , aut si in parte corporis etiam vitium est , huc potius confugiendum est : cum eorum tamen ut sciamus hîc ut nullum periculum , ita levius præsidium esse ; nec posse vehementi malo nisi æque vehemens auxilium succurrere.

SECT. III. Dejectionem autem Antiqui variis

medicamentis crebrâque alvi ductione, in omnibus ferè morbis, moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam aris quam *λεπίδα χαλκή* Græci vocant, aut lactucæ marinæ lac, cujus gutta pani adjecta abundè purgat; aut lac vel asinînum vel bubulum vel caprînum, eique salis paullum adjiciebant, decoquebantque id, & sublatis his quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant.

Sed medicamenta stomachum ferè lædunt: ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est. Alvus si vehementiùs fluit aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo numquam in adversa valetudine medicamentum ejus rei causâ rectè datur, nisi ubi is morbus sine febre est: ut, quum veratrum nigrum aut atrâ bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut iis quorum nervi parte aliqua resoluti sunt, datur. At, ubi febres sunt, satius est ejus rei causâ cibos potionesque assumere, qui simul & alant, & ventrem molliant: suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit.

SECT. IV. Plerumque verò alvus potiùs ducenda est: quod ab Asclepiade quoque sic vituperatum, ut tamen servatum sit: video plerumque seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima, ut neque sæpe ea medicina tentetur, & tamen semel vel summum bis non omitatur, si caput grave est, si oculi caligant, si morbus majoris intestîni est quod Græci *κῶλον* nominant, si in imo ventre aut in coxa dolores sunt; si in stomachum quædam biliosa concur-

runt, vel etiam pituita eò se humore aliquis aquæ similis confert; si spiritus difficilius redditur; si nihil per se venter excernit, utique si juxta quoque stercus est, & intus remanet; aut si stercoreis odorem, nihil dejiciens, æger ex spiritu suo sentit; aut si corruptum est quod excernitur; aut si prima inedia febrem non sustulit; aut si sanguinem mitti, quum opus sit, vires non patiuntur, tempusve ejus rei præterit; aut si multum ante morbum aliquis potavit; aut si is qui sæpe, vel sponte vel casu, purgatus est, subito habet alvum suppressam.

Servandâ verò illa sunt, ne ante diem tertium ducatur, ne ullâ cruditate substantive; ne in corpore infirmo diuque in adversa valetudine exhausto; neve in eo cui satis reddit quotidie, quive eam liquidam habebit; NE in ipso accessionis impetu, quia, quod tum infusum est, alvo continetur, regeftumque in caput, multò gravius periculum efficit.

Pridie verò abstinere debet æger, ut aptus tali curarioni sit: eodem die ante aliquot horas aquam calidam bibere, ut superiores ejus partes madescant: tum injicienda in alvum est, si leni medicinâ contenti sumus, pura aqua; si paullo valentiori, mulsa; si leni, ex aqua in qua fernum græcum, vel prisana, vel malva decocta sit: si reprimendi causâ, ex verbénis. Acris autem est marina aqua vel alia sale adjecto; at utraque decocta commodior est: acrior fit, adjecto vel oleo vel nitro vel melle quoque. Si acrior est, eo plus extrahit, sed minus facile sustinetur. Id quod

infunditur, neque frigidum esse oportet neque calidum, ne alterutro modo lædat.

Quum infusum est, quantum fieri potest, continere se in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati dejectionis protinus cedere: ubi necesse est, tum demum desiderare. Ferèque eo modo demta materia, superioribus partibus levatis, morbum ipsum mollit. Quum verò, quoties res coëgit, desidendo aliquis se exhaust, paullisper debet conquiescere; & ne vires deficient, utique eo die cibum assumere: qui plenior an exiguus sit dandus, ex ratione ejus accessionis quæ expectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit.

SECT. V. At vomitus, ut in secunda quoque valetudine sæpe necessarius biliosis est, sic etiam in his morbis quos bilis concitavit. Ergo omnibus qui ante febres horrore & tremore, omnibus qui cholera laborant, omnibus etiam cum quadam hilaritate insanientibus, & comitiali quoque morbo oppressis, necessarius est. Sed si acutus morbus est sicut in cholera, si febris est, inter horrores asperioribus medicamentis opus non est; sicut in dejectionibus quoque supra dictum est: satisque est ea vomitus causâ sumi, quæ sanis quoque secunda esse proposui.

At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comitialis, ut insania, veratro quoque albo utendum est. Id neque hieme neque æstate rectè datur; optimè vere, tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere ante debet, ut accipru corpus humidius sit. ILLUD scire oportet,

omne ejus modi medicamentum , quod potui datur , non semper ægris prodesse , semper sanis nocere.

SECT. VI. De fricitione verò & gestatione aded multa Asclepiades , ramquam inventor ejus , posuit in eo volumine quod COMMUNIIUM AUXILIORUM inscripsit , UT , quum triam tantum faceret mentionem , hujus & vini & gestationis , tamen maximam partem in hoc consumserit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare , quæ vel repererunt vel rectè securi sunt ; & tamen ea quæ apud antiquiores aliquos posita sunt , auctoribus suis reddere. Neque dubitari potest , quin latius quidem & dilucidius , ubi & quomodo fricitione utendum esset , Asclepiades præceperit ; nihil tamen reperit , quod non a vetustissimo auctore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit : qui dixit , » Fricitione , si vehemens » sit , durari corpus ; si lenis , molliri ; si multa , » minui : si modica , impleri «.

Sequitur ergo , ut tum utendum sit , quum aut adstringendum corpus sit quod fluens est ; aut molliendum quod induruit ; aut digerendum in eo id quod copiâ nocet ; aut alendum id quod tenue & infirmum est. Quas tamen species si quis curiosius æstimet , quod jam ad medicum non pertinet , facile intelliget omnes ex unâ causâ pendere , quæ demit. Nam & adstringitur aliquid , eo dempto quod interpositum , ut id laxaretur , effecerat ; & mollitur , eo detracto quod duritiam creabat ; & implètur non ipsâ fricitione , sed cibo qui postea usque ad cutem digestionem qua-

dam relaxatam penetrat. Diversarum verò rerum in modo causâ est.

Inter unctiorem autem & frictionem multum interest. Ungi enim leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recentibus morbis oportet; in remissione tamen & ante cibum. Longâ verò frictione uti, neque in acutis morbis, neque in increscentibus convenit; præter quàm quum phreniticis somnus eâ quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & jam a primo impetu inclinata.

Neque ignoro quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse increscentibus morbis, non quum jam per se finiuntur. Quod non ita se habet: potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli. Quod duabus de causis necessarium est: & ut quàm primùm bona valetudo contingat; & ne morbus qui remanet, iterum quamvis levi de causâ exasperetur. Potest enim morbus minùs gravis esse quàm fuerit, neque ideo tamen solvi; sed reliquiis quibusdam inherere, quas ad morum aliquod auxilium discutit.

Sed ut, levatâ quoque adversâ valetudine, rectè frictio adhibetur; sic numquam adhibenda est, febre increscente: verùm, si fieri poterit, quum ex toto corpus eâ vacabit; sin minùs, certè quum ea remiserit. Eadem autem modò in totis corporibus esse debet, ut quum infirmus aliquis implendus est; modò in partibus, aut quia ipsa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores ipsius frictio levat, non in impetu tamen doloris; &

membrum aliquod resolutum ipsius frictione confirmatur. Longè tamen sapius aliud perfricandum est, quum aliud dolet: maximè que quum a summis aut a mediis partibus corporis evocare materiam volumus; ideòque extremas partes perfricamus.

Neque audiendi sunt qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit: id enim ex viribus hominis colligendum est; ut, si quis perinfirmus est, potest satis esse quinquagies; si robustior, potest ducenties esse faciendum: inter utrumque deinde, prout vires sunt. Quo fit ut etiam minùs sæpe in muliere quàm in viro, minùs sæpe in puero vel sene quàm in juvene manus dimovendæ sint.

Denique si certa membra perfricantur, multâ valentique frictione opus est: nam neque totum corpus infirmari citò per partem potest, & opus est quàm plurimum materiæ digeri, sive id ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior; ut tantùm modò summam cutem emolliat, quo faciliùs campax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. IN MALIS jam ægrum esse testatur, ubi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, ut supra posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est: quæ, si calorem in cutem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

SECT. VII. Gestatio quoque longis & jam inclinatis morbis aptissima est: utilisque est & his corporibus quæ jam ex toto febre carent, sed adhuc exercèri per se non possunt; & his quibus lentæ

morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti vehementique febre præcipuèque ardente ad discutiendam eam gestatione dixit utendum esse. Sed id periculosè fit; meliusque quiète ejus modi impetus sustinetur. Si quis tamen experiri volet, sic experiatur, si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus aut capiti aut præcordiis suberit. Et ex toto, numquam gestari corpus dolens debet, sive id in toto, sive in parte est; nisi tamen solis nervis dolentibus: neque unquam increscente febre, sed in remissione ejus.

Genera autem gestationis plura sunt: quæ adhibenda sunt & pro viribus cujusque, & pro opibus; ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili obsint.

Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine; vehementior in alto navi, vel lecticâ aut scamno: acrior vehiculo: atque hæc ipsa & intendi & leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet & moveri: si ne id quidem est, at certè uni pedi lecti funiculus subjiciendus est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus.

Et levia quidem genera exercitationis infirmisimis conveniunt; valentior verò his qui jam pluribus diebus febre liberati sunt, aut his qui gravium morborum initia sic sentiunt, ut adhuc febre vacent, quod & in tabe & in stomachi vitiis, & quum aqua cutem subiit, & interdum in morbo regio fit: aut ubi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insania est, sine febre quamvis die

manent. In quibus affectibus ea quoque generâ exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco, quo, quemadmodum sani, neque firmi, homines se gererent, præcepimus.

SECT. VIII. Abſtinentiæ verò duo genera sunt: alterum ubi nihil affumit æger, alterum ubi non nisi quod oportet. Initia morborum primùm famem sitimque desiderant; ipsi deinde morbi moderationem, ut neque aliud quàm expedit, neque ejus ipsius nimium sumatur: neque enim convenit juxta inediam protinus satietatem esse. Quod si sanis quoque corporibus inutile est, ubi aliqua necessitas famem fecit; quanto inutilius est in corpore etiam ægro? Neque ulla res magis adjuvat laborantem, quàm tempeſtiva abſtinentia.

Intemperantes homines apud nos sibi cibi tempora, modum curantibus dant: rursus alii, tempora medicis pro dono remittunt, sibi ipsis modum vindicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt: quasi quærat quid medico liceat, non quid ægro salutare sit, cui vehementer nocet, quoties in ejus quod affumitur, vel tempore vel modo vel genere peccatur.

SECT. IX. Sudor etiam duobus modis elicitur, aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est & arénæ calidæ, & laconici, & clibanii, & quarundam naturalium sudationum, ubi e terra profusus calidus vapor ædificiò includitur, sicut super Baias in myrtèris habemus. Præter hæc sole quoque & exercitatione is movetur: utiliaque hæc genera sunt, quoties humor intus nocet, isque

Nigerendus est : ac nervorum quoque quædam vitia sic optimè curantur. Sed cætera infirmis possunt convenire : sol & exercitatio tantum robustioribus ; qui tamen sine febre vel initio morbi , vel etiam non gravibus morbis tenentur. Cavendum autem est , ne quid horum vel in febre vel in cruditate tentetur.

At balnei duplex usus est : nam modò , discussis febribus , initium cibi plenioris viniq; firmitioris valetudini facit ; modò febrem ipsam tollit : ferèq; adhibetur , ubi summam cutem relaxari , evocariq; corruptum humorem , & habitum corporis mutari , expedit.

Antiqui timidius eo utebantur , Asclepiades audacius. Neque terrere autem ea res , si tempestiva est , debet ; at ante tempus nocet. Quisquis febre liberatus est , simul atque ea uno die non accessit , eo qui proximus est , post tempus accessionis tuto lavari potest. At si circuitum habere ea febris solita est , sic ut tertio quartove die revertatur , quancumque non accessit , balneum tutum est. Manentibus verò adhuc febribus , si hæ sunt lentæ , liænesque jam diu malè habent , rectè medicîna ista tentatur ; cum eo tamen , ne præcordia dura sint , neve ea tumeant , neve lingua aspera sit , neve aut in medio corpore aut in capite dolor ullus sit , neve tum febris increseat.

At in his quidem febribus quæ certum circuitum habent , duo balnei tempora sunt ; alterum ante horrorem , alterum febre finitâ : in his verò qui lentis febriculis diu detinentur , quum aut ex

toto recessit accessio; aut si id non solet, certè lenita est; jamque corpus tam integrum est, quàm maximè esse in eo genere valetudinis solet.

Imbecillus homo iturus in balneum vitare debet, ne ante frigus aliquod experiatur. Ubi in balneum vènit, paullisper residère experiri que, num tempora adstringantur, & an sudor aliquis oriatur: illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneum est: & perungendus est is leniter, & referendus, vitandumque omni modo frigus, & abstinentiâ utendum. At si temporibus integris, primùm ibi, deinde alibi sudor incipit, fovendum os aquâ calidâ; tum in solio desidendum est: atque ibi quoque videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora rectè accesserunt: certum autem id signum inutilis balnei est.

Ante verò quàm in aquam calidam se demittat, an postea, aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Ferè tamen (nisi ubi nominatim ut postea fiat, id præcipietur) moto sudore, leniter corpus perungendum; deinde in aquam calidam demittendum est. Atque hîc quoque habenda virium ratio est; neque committendum, ut per æstum anima deficiat; sed maturius is auferendus est, curiosèque vestimentis involvendus; ut neque ad eum frigus adspîret; & ibi quoque, ante quàm aliquid assumat, insudet.

Fomenta quoque calida sunt milium, sal, arena: quodlibet eorum calefactum, & in linteam

conjectum : si minore vi opus est , etiam solum linteum ; at si majore , extincti tiones involuti- que panniculis , & sic circumdati. Quinetiam calido oleo replentur utriculi , & in vasa fictilia (quas a similitudine lenticulas vocant) aqua con- jicitur ; & sal sicco linteo excipitur , demittitur- que in aquam bene calidam , tum super id mem- brum quod fovendum est , collocatur : juxtaque ignem ferraenta duo ignita sunt , capitibus paullo latioribus : alterum ex his demittitur in eum sa- lem , & aqua super leviter adspergitur : ubi fri- gère cœpit , ad ignem refertur : idem & in altero fit , deinde in vicem in utroque : inter quæ de- scendit salsus & calidus succus , qui contractis ali- quo morbo nervis opitulatur. His omnibus com- mune est , digerere id quod vel præcordia one- rat , vel fauces strangulat : vel in aliquo membro nocet. Quando autem quôque utendum sit , in ipsis morborum generibus dicitur.

SECT. X. Quum de his dictum sit quæ detra- hendo juvant , ad ea veniendum est quæ nos alunt , id est cibum & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum , sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt : pertinetque ad rem omnium proprietates nosse ; primum ut sani sciant quo modo his utantur , deinde ut ex- sequentibus nobis morborum curationes , liceat spe- cies rerum quæ assidue necessariae erunt , subji- cere : neque necesse sit subinde singulas eas no- minare.

Scire igitur oportet omnia legumina , quæque ex frumentis panificia sunt , generis valentissimæ

esse. Id valentissimum voco, in quo plurimum alimenti est: item omne animal quadrupes domi natum, omnem grandem feram, quales sunt caprea, cervus, aper, onager; omnem grandem avem, quales sunt anser & pavo & grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetos est, quæque his pares sunt: item mel & caseum. Quo minus mirum est opus pistorium valentissimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat.

In media verò materia numerari ex oleribus debère ea quorum radices vel bulbos assumimus; ex quadrupedibus leporem; aves omnes a minimis ad phœnicopterum; item pisces omnes qui salem non patiuntur, solidive saliantur.

Imbecillissimam verò materiam esse omne olus & quicquid in cauliculo nascitur, qualis est cucurbita & cucumis & capparitis: omnia poma, oleas, cochleas, itemque conchylia.

Sed quamvis hæc ita discrêta sunt, tamen etiam quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt; aliaque res aliâ vel valentior est vel infirmior: siquidem plus alimenti est in carne quàm in ullo alio. Firmius est triticum quàm milium: id ipsum quàm hordeum: & ex tritico firmissima siligo, deinde simila, deinde cui nihil ademptum est, quod *αὐτόπυρον* Græci vocant: infirmior est ex polline: infirmissimus cibarius panis.

Ex leguminibus verò valentior faba vel lentacula, quàm pisum. Ex oleribus valentior rapanapique & omnes bulbi, in quibus cepam quoque & allium numero, quàm pastinâca vel quæ specialiter radícula appellatur. Item firmior brassica

& beta & porrum, quæ lactuca vel cucurbita vel asparagus.

At ex fructibus surculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, palmulæ quàm quæ poma propriè nominantur: atque ex his ipsis firmiora quæ succosa, quàm quæ fragilia sunt.

Item ex his avibus quæ in media specie sunt, valentior ea quæ pedibus, quàm quæ volatu magis nititur: & ex his quæ volatu fidunt, firmiores sunt quæ grandiores aves, quàm quæ minutæ ut ficedula & turdus. Atque eæ quoque quæ in aqua degunt, leviozem cibum præstant, quàm quæ natandi scientiam non habent. Inter domesticas verò quadrupedes levissima suilla est; gravissima bubula. Itemque ex feris, quo majus quodque animal, eo robustior ex eo cibus est.

Piscium quoque eorum qui ex media materia sunt, quibus que maximè utimur, tamen gravissimæ sunt, ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est; deinde hi qui, quamvis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, corvus, scarus, oculata; tum plani: post quos etiam leviores sunt lupi mullique; & post hos omnes saxatiles.

Neque verò in generibus rerum tantum modò discrimen est, sed etiam in ipsis: quod & ætate fit, & membro, & solo, & cælo, & habitu.

Nam quadrupes animal omne, si lactens est, minus alimenti præstat; itemque quo tenerior pullus cohortalis est: in piscibus quoque media ætas, quæque nondum summam magnitudinem implevit.

Deinde ex eodem sue, unguæ, rostrum, aures, cerebellum; ex agno hædove cum petiolis totum caput aliquanto quàm cætera membra, leviora sunt; adè ut in media materia poni possint. Ex avibus colla alæve rectè infirmis annumerantur.

Quod ad solum verò pertinet, frumentum quoque valentius est collinum quàm campestre: levior piscis inter saxa editus quàm in arèna; levior in arena quàm in limo. Quo fit, ut ex stagno vel lacu vel flumine eadem genera graviora sint: leviorque qui in alto quàm qui in vado vixit. Omne etiam ferum animal domestico levius; & quodcumque humido cælo, quàm quod sicco natum est.

Deinde eadem omnia pingua quàm macra, recentia quàm salsa, nova quàm vetusta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurentia, quàm assa, magis assa quàm frixa. Ovum durum valentissimæ materiæ est, molle vel sordibile imbecillissimæ. Quumque panificia omnia firmissima sint, elòta tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, prisana, vel ex iisdem facta sorbitio vel pulricula, & aquâ quoque madens panis, imbecillissimis annumerari potest.

Ex potionibus verò, quæcumque ex frumento facta est, itemque lac, mulsum, defrutum, passum, vinum aut dulce aut vehemens, aut mustum, aut magnæ vetustatis, valentissimi generis est. At acëtum, & id vinum quod paucorum annorum, vel austèrum vel lene est, in media materia est: ideòque infirmis numquam generis alterius dari debet.

Aqua omnium imbecillissima est : firmiorque ex frumento potio est , quo firmius fuit ipsum frumentum : firmior ex eo vino quod bono solo , quàm quod tenui ; quodque temperato cœlo , quàm quod aut nimis humido aut nimis sicco ; nimiumque aut frigido aut calido natum est. Mulsum , quo plus mellis habet ; defrutum , quo magis incoctum ; passum , quo ex sicciore uvâ est , eo valentius est.

Aqua levissima pluvialis est ; deinde fontana , tum ex flumine , tum ex puteo ; posthæc ex nivè aut glacie ; gravior his ex lacu , gravissima ex palûde. Facilis etiam & necessaria cognitio est naturam ejus requirentibus. Nam levis pondere appâret , & ex his quæ pondere pares sunt , eo melior quæque est , quo celerius & calefit & frigescit ; quòque celerius ex ea legumina percoquuntur.

Perè verò sequitur , ut , quo valentior quæque materia est , eo minùs facilè concoquatur ; sed , si concocta est , plus alat. Itaque utendum est materiæ genere pro viribus : modusque omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus rebus infirmisimis opus est : mediocriter firmos media materia optimè sustinet ; & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest : in his magis , quæ valentissima sunt , temperare sibi debet.

SECT. XI. Neque hæc sola discrimina sunt ; sed etiam aliæ res boni succi , aliæ mali sunt ; quæ ὀχύρια & κακόχυρια Græci vocant : aliæ lenes , aliæ acres : aliæ crassiores pituitam in nobis faciunt , aliæ tenuiorem : aliæ idoneæ sunt sto-

macho, aliæ aliénæ : itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt : aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant : aliæ facillè in stomacho acescunt, aliæ non facillè intus corrumpuntur : aliæ movent alvum, aliæ supprimunt : aliæ citant urinam, aliæ tardant : quædam somnum movent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud alii vel corpori vel valetudini convenit.

I. Boni succi sunt triticum, siligo, alica, oryza, amyllum. Item & lenes sunt, & stomacho aptæ, & calefaciunt, tragus, prisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aves quæ ex media materia sunt ; ex majoribus quoque hæ quas supra nominavimus : medii inter teneros duosque pisces, ut mullus & lupus verna : olera ut lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochlear, palmula : ex pomis quodcumque neque æcerbum neque acidum est : vinum dulce vel lene, passum, defrutum ; olea quæ ex his duobus in alterutro servata sunt : vulva, rostra, trunculique suum ; in summâ omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne jecur ; ovum sorbibile.

Mali verò succi sunt, milium, panicum, hordeum, legumina : caro domestica permacra, omnisque salsa, omne salsamentum, garum, vetus caseus : siser, radícula, rapa, napi, bulbi, brassica magisque etiam cyma ejus, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nasturtium, thymum, æpeta, satureia, hyssopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, anisum, lapathum, sinapi, allium, cepa : lienes, renes, intestina : pomum quodcumque

quodcumque acidum vel acerbum est; acētum, omnia acria, acida, acerba, oleum, pisces quæ saxatiles, itemque omnes qui ex tenerrimo genere sunt, aut hi qui rursus nimium duri virosique sunt, ut ferè quos stagna, lacus limosique rivi ferunt, quique in nimiam magnitudinem excesserunt.

II. Lenes autem sunt sorbitio, pulticula, lagnum, amyllum, ptisana, pinguis caro & quæcumque glutinosa est: quod ferè quidem in omni, quæ domestica, fit; præcipuè tamen in unguis runculisque suum, in periolis capitulisque hædorum & vitulorum & agnorum, omnibusque cerebellis: item bulbi hi qui propriè nominantur: lac, defrutum, passum, nuclei pinei. Acria sunt omnia nimis austèra, omnia acida, omnia salsa; & mel quidem, quo melius est, eo magis. Item allium, cepa, erûca, ruta, nasturtium, cucumis, beta, brassica, asparagus, sinâpi, radricula, intubus, ocimum, lactûca, maximaque oleorum pars.

III. Crassiorem autem pituitam faciunt, ova sorbilia, alica, oryza, amyllum, ptisana, lac, bulbi omniaque ferè glutinosa. Extenuant eandem omnia salsa, atque acria & acida.

IV. Stomacho autem aptissima sunt, quæcumque austèra sunt; etiã quæ acida, quæque contracta sale modico: item panis sine fermento, & elôta alica vel oryza vel ptisana: omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel assa vel elixa: ex domesticis animalibus bubula: si quid ex cæteris sumitur, macrum potius quàm pingue: ex sue unguæ, rostra, aures, vulvæque steriles: ex

oleribus, intubus, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siler : ex pomis, cerasum, morum, sorbum, pirum fragile, quale Crustuminum vel Nævianum est : item pira quæ reponuntur, Tarentina atque Signina : malum orbiculatum, aut Scandianum, vel Amerinum, vel cotoneum, vel Punicum ; uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pini, oleæ albæ ex dura muria, eadem aceto intinctæ, vel nigra quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in passo defrutove servatæ sunt : vinum austèrum, licet jam asperum sit, Item resinatum : duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ : cibi potionesque frigidæ vel ferventes, absinthium.

Aliena verò stomacho sunt omnia tepida, omnia salsa, omnia jurulenta, omnia prædulcia, omnia pingua, sorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcumque olus ex oleo garove estur, mel, mulsum, defrutum, passum, lac, omnis caseus, uva recens, ficus & virides & aridæ, legumina omnia, quæque inflare consueverunt : item thymum, nepeta, saturcia, hysopum, nasturtium, lapathum, lamsana, juglandes. Ex his autem intelligi potest, non, quicquid boni succi est, protinus stomacho convenire ; neque quicquid stomacho convenit, protinus boni succi esse.

V. Infant autem omnia ferè legumina, omnia pingua, omnia dulcia, omnia jurulenta, mustum, atque etiam id vinum cui nihil adhuc

ætatis accessit: ex oleribus allium, cepa, brassica, omnesque radices, excepto sisere & pastinacâ, bulbi, ficus etiam aridæ, sed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac omnisque caseus, quicquid deinde suberudum aliquis assumsit.

Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piscibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis vel molibus vel sorbilibus, vino vetere.

Feniculum verò & anèthum inflationes etiam levant.

VI. At calefaciunt piper, sal, caro omnis jurulenta, allium, cepa, ficus aridæ, salsamentum, vinum, & quo meracius est, eo magis.

Refrigerant olera quorum crudi caules assumuntur, ut intubus & lactûca; itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austêra, pira fragilia, caro elixa; præcipuèque acêtum sive cibus ex eo, sive potio assumitur.

VII. Facilè autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quàm ex tritico est, & omne pistorium opus; lac, mel: ideòque lactaria atque teneri pisces, ostrea, olera, caseus & recens & vetus, crassa vel tenera caro, vinum dulce, mulsum, defrutum, passum: deinde quicquid vel jurulentum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue.

At minimè intus vitiantur, panis sine fermento, aves, & eæ potiùs duriores, durati pisces, neque solum aurata pura aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus: item bubula

omnisque dura caro; eademque aptior est, si macra, si salsa est; omniaque salsamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum austèrum vel resinatum.

VIII. At alvum movent panis fermentatus, magisque si cibarius vel hordeaceus est; brassica, si subcruda est, lactûca, anêthum, nasturtium, ocîmum, urtica, portulâca, radiculâ, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam aridæ, sed magis virides; uvæ recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, salsamenta, ostrea, pelorides, echîni, musculi & omnes ferè conchulæ, maximèque jus earum; saxatiles & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum: si qua caro assumitur, pinguis; eadem vel jurulenta vel elixa; aves quæ natant; mel crudum, lac, lactaria omnia, mulsum, vinum dulce vel salsum, aqua: tenera omnia, tepida, dulcia, pinguia, elixa, jurulenta, salsa vel dilûta.

Contra adstringunt, panis ex siligine vel ex simila; magis, si sine fermento est; magis etiam si tostus est; intenditurque vis ejus etiam, si bis coctus est: pulticula vel ex alica vel ex panico vel ex milio; itemque ex iisdem sorbitio, & magis si hæc ante fricta sunt: lenticula cui vel beta vel intubus, vel ambubeia vel plantâgo adjecta est; magisque etiam si illa ante fricta est: per se etiam intubus, vel ex plantagine vel ambubeiâ fricta; minûta olera, brassica bis decocta; duræ ova; magisque si assa sunt: minutæ aves, mearulæ, palumbes; magisque si is in poscâ decoctus

est : grues omnes avesque quæ magis currunt quam volant ; lepus, caprea ; jecur ex his quæ sevim habent, maximèque bubulum, ac sevim ipsum : caseus qui vehementior vetustate fit, vel eâ mutatione quam in caseo transmarino videmus ; aut si recens est, ex melle mulsove decoctus ; item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea quæ torminalia vocantur, mala Cydonia & Punica, olea vel albæ vel præmaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acêtum, mulsum quod inferbuit, asperum item defrutum, passum ; aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tardè putrescit, ideóque pluvia potissimùm ; omnia dura, macra, austèra, aspera, tosta, & in eadem carne, assa potius quam elixa.

IX. Urinam autem movent, quæcumque in horto nascentia boni odoris sunt, ut apium, ruta, anèthum, ocimum, mentha, hyssòpum, anisum, coriandrum, nasturtium, erûca, feniculum : præter hæc asparagus, capparîs, nepeta, thymum, satireia, lapsanum, pastinâca, magisque agrestis, radícula, siser, cepa : ex venatione maximè lepus ; vinum tenue, piper & rotundum & longum, sinâpi, absinthium, nuclei pinci.

Hic ea desunt quæ urinam tardant.

X. Somno verò aptum est papâver, lactûca, maximèque æstiva, cujus cauliculus jam lacte repletus est, morum, porrus.

Sensus excitant, nepeta, thymum, satireia, hyssòpum, præcipuèque pulegium, ruta & cepa.

CAPUT TERTIUM.

EVOcare verò materiam multa admodum possunt : sed ea quum ex peregrinis medicamentis maximè constent , aliisque magis quàm quibus ratione victûs succurritur , opitulentur ; in præsentia differam : ponam verò ea quæ prompta , & his morbis de quibus protinus dicturus sum , apta , corpus eròdunt , & sic ex eo quod mali est , extrahunt.

I. Habent autem hanc facultatem semina erúcæ , nasturtii , radiculæ ; præcipuè tamen omnium , sinápi. Salis quoque & fici eadem vis est.

II. Leniter verò simul & reprimunt & molliunt , lana succida cui cum acéto vel vino oleum adjectum est ; contrítæ palmulæ , furfures in salsa aqua vel acéto decocti.

III. At simul reprimunt & refrigerant , herba muralis , *παραθέριον* vel *περδικιον* (Græci) appellant , serpillum , pulegium , ocimum , herba sanguinalis quam Græci *πολύζονον* vocant , portulâca , papaveris folia capreolique vitium , coriandri folia , hyoscyamum , muscus , siser , apium , solânum quam *σίσυχνον* Græci vocant , brassicæ folia , intubus , plantâgo , feniculi semen , contríta pira vel mala , præcipuèque Cydonia , lenticula , aqua frigida , maximèque pluvialis , vinum , acétum , & ex horum aliquo madens vel panis , vel farina , vel spongia , vel lacinia , vel lana succida , vel etiam linteolum , creta

Cimolia, gypsum, melinum, myrteum, rosa, acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia; cujus generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamarix, ligustrum, rosa, rubus, laurus, edera, Punica malus.

Sine frigore autem reprimunt, cocta mala Cydonia, malicorium, aqua calida in qua verbena cocta sunt quas supra proposui, pulvis vel ex face vini vel ex myrti foliis, amarae nuces.

IV. Calefacit verò ex qualibet farina cataplasma, sive ex tritici, sive ex farris, sive hordei, sive erui, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulae, vel fabae, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbit, calidaque imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso quam ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele juncta oleo, magisque si id vetus est, sal, nitrum, git, piper, quinquifolium.

V. Ferèque, quæ vehementer & reprimunt & refrigerant, durant: quæ autem calefaciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipueque ad emolliendum prodest cataplasma ex lini vel fœni græci semine.

His autem omnibus, & simplicibus, & permittis, variè medici utuntur: ut magis, quid quisque persuaserit sibi, appareat, quam quid evidenter compererit.

